ĦARĠA NUMRU 25 - REBBIEGĦA 2021

NEWSPAPER POST

Nisġet artna

PUBBLIKAZZJONI MAĦRUĠA MILL-MINISTERU GĦALL-AGRIKOLTURA, IS-SAJD, L-IKEL U D-DRITTIJIET TAL-ANNIMALI

Editorjal

Għeżież qarrejja,

Dħalna fl-istaġun tar-rebbiegħa, u għal darb'oħra qegħdin nidħlu fi djarkom permezz ta' din il-pubblikazzjoni. Għalkemm kull staġun għandu l-importanza tiegħu, ir-rebbiegħa huwa l-istaġun li jerġa' jagħti l-ħajja wara x-xhur kefrin tax-xitwa. In-natura tkun fl-aqwa tagħha, u fl-għelieqi u l-kampanja madwarna nistgħu nosservaw spettaklu ta' kuluri magħmul mis-siġar u l-fjuri li jattiraw l-insetti għad-dakkir. Mijiet t'għasafar jibdew l-immigrazzjoni tagħhom lejn il-pajjiżi tan-naħa ta' fuq tal-Ewropa sabiex ikollhom il-frieħ u jitkompla ċ-ċiklu tal-ħajja.

Għall-bidwi jkun wasal iż-żmien li jaħsad dak li jkun tħawwel erba' xhur qabel f'Novembru bħall-brokkoli, il-pastard, il-ful u l-frawli. Tibda wkoll il-preparazzjoni għall-ward tas-sajf bħall-qronfol u l-esportazzjoni tal-patata. Sabiex jinħadem wiċċ ieħor, jitferrex id-demel ħalli tiġi ppreparata l-għalqa għall-uċuħ tas-sajf.

Ir-raħħal idewwem lin-nagħaġ bl-istess libsa matul is-sena kollha iżda kif toqrob ir-rebbiegħa jibda jaħseb biex iġizzhom. Dan isir għaliex ikun qed joqrob is-sajf u jekk ma jagħmilx dan jistgħu saħansitra jmutu bis-sħana. Jinġiżżu daqshekk kmieni wkoll għaliex b'hekk, sakemm jiġi s-sajf, ikunu tellgħu pil biżżejjed sabiex ma jdejjaqhomx il-qris tad-dubbien u n-nemus.

Għal din il-ħarġa, erġajna ġbarna ħafna artikli interessanti li jirriflettu fuq dan is-settur. Nittama li jintlaqgħu tajjeb magħkom il-qarrejja. Tinsewx ukoll tissieħbu magħna fuq il-paġna ta' Facebook 'Nisġet Artna' ħalli tibqgħu aġġornati ma' dak kollu li jkun għaddej fi ħdan il-Ministeru għall-Biedja, Sajd, Ikel u Drittijiet tal-Annimali. Tistgħu wkoll tagħmlu kuntatt magħna fuq l-indirizz elettroniku **nisgetartna.mafa@gov.mt**.

Nixtiqilkom l-Għid it-Tajjeb.

Tislijiet,
Claire Cauchi

Nisġet Artna

Pubblikazzjoni maħruġa
Ministeru għall-Agrikoltura, is-Sajd, l-Ikel u d-Drittijiet tal-Annimali

Taqsima tal-Attivitajiet u l-Promozzjoni
Agriculture Reasearch and Innovation Hub
L-Għammieri, Il-Marsa, MRS 3303

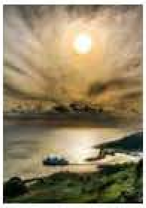

Ritratt meħud minn Emanuel Cauchi

Editur
Claire Cauchi

Qari tal-provi
Proofreading Malta

Kontributuri
Stephen Spiteri
Fisheries Research Unit
Neil Tanti
Nathalie Spiteri D'Amato
Mark Grech
Maria Micallef
Nicole Galea
Alice Anne Steer
Sharon Scerri
Ray Caruana
Jeffrey Sciberras
Matthew Laspina

Stampar
Government Printing Press

Disinn
Outlook coop

MIX Paper from responsible sources FSC® C140603

Il-Werrej

3 Messaġġ mill-Ministru
4 L-Iskema tal-Ħalib fl-Iskejjel – Ninu l-Bninu
5 Baġit 2021
6 Politika li Tisma' Dirett Mingħand il-Bdiewa u r-Raħħala
7 L-Ewwel Edizzjoni tal-Kompetizzjoni 'Fishing for Recipes'
8-9 Miżuri Agroambjentali Klimatiċi
10 Il-Proġett Ambulanza tal-Malta Rabbit Club
11 Kotba Edukattivi għall-Istudenti tar-Raba' u s-Sitt Sena tal-Iskejjel Primarji
12-13 L-Iżvilupp u t-Trasmissjoni tar-Reżistenza għall-Antibijotiċi mill-Batterja
14 Il-Ħidma tad-Direttorat għall-Ħarsien tal-Annimali
15 Investiment ta' €5.4 Miljun għat-Tisħiħ tal-Prodott Agrikolu Lokali
16 Proġett BLUEfasma
17 Il-Kunsill Lokali ta' Bormla Jimplimenta l-Iskema LC Care Project
18-19 Il-Prodott Malti – Uniku, Bnin u Essenzjali
20 Kontribut Lejn is-Sostenibbiltà fl-Immaniġġjar tas-Sajd għat-Tonn
21 Wirja Awdjoviżiva ta' Proġett b'Riċerka Dwar is-Sajjieda tal-Lampara f'Malta
22 Artiklu għat-Tfal
23 Riċetti

Messaġġ mill-Ministru

Anton Refalo
Ministeru għall-Agrikoltura, is-Sajd, l-Ikel u d-Drittijiet tal-Annimali

Għeżież,
Bdejna sena ġdida u għalhekk minn qalbi rrid nawgura s-sena t-tajba lilkom il-qarrejja u lill-familji tagħkom filwaqt li nixtieq nagħti l-awguri lill-ħaddiema kollha li jaħdmu fi ħdan il-Ministeru u d-dipartimenti differenti. Aktar ma jgħaddi ż-żmien aktar naħseb dwar kemm hu importanti li nkunu dejjem pożittivi kemm nistgħu speċjalment f'mumenti diffiċli. Irridu nagħmlu kuraġġ u nibqgħu għaddejjin għax, kif tafu sew, iż-żmien ma jistenna lil ħadd. Dak li għandna nagħmlu għandna nagħmluh b'kapaċità, bil-galbu u b'viżjoni għall-futur. Kultant nitkellmu aktar fuq il-passat milli fuq il-preżent. Il-Gvern huwa kommess li jibqa' jaħdem biex isostni u jsaħħaħ is-setturi tal-agrikoltura, sajd u drittijiet tal-annimali, u issa li ġejt fdat ukoll is-settur tal-ikel. Dawn mhumiex sempliċement setturi biss imma għandna nħarsu lejhom bħala x-xogħol u l-bżulija tal-bidwi, tas-sajjied u tal-familji kollha tagħna Maltin u Għawdxin.

Irridu ningħaqdu aktar sabiex flimkien nilqgħu l-isfidi li l-pandemija tal-Covid-19 ġabet magħha. Mhux kulħadd kellu l-istess diffikultajiet imma kulħadd inkwieta u biddel il-mentalità għall-mod ta' kif irridu nkomplu naqilgħu l-għejxien u nibqgħu għaddejjin hi x'inhi s-sitwazzjoni. Il-Gvern irid jaħseb fil-poplu u kif jista' jkun sostenibbli. Irid ikollu viżjoni fit-tul biex jara li s-setturi jibqgħu jikbru maż-żminijiet tal-lum.

Mill-baġit stajna nindunaw xi pjanijiet hemm għal din is-sena. Baqa' ħafna xi jsir imma ninsab ċert li jekk ilkoll flimkien naħdmu b'għan wieħed għall-ġid komuni se ngawdu minnu lkoll. Wara li smajt id-diffikultajiet tagħkom waqt il-laqgħat ta' konsultazzjoni kommess b'responsabbiltà min-naħa tiegħi bħala Ministeru kif ukoll mad-dipartimenti kollha biex inkomplu ntejbu u nsaħħu l-ħidma tagħna.

Ejjew inxammru l-kmiem u naħdmu... għalina, għal uliedna u fuq kollox għal pajjiżna. Jien fiduċjuż fikom ilkoll.

Tislijiet,

Anton Refalo

"IL-GVERN HUWA KOMMESS LI JIBQA' JAĦDEM BIEX ISOSTNI U JSAĦĦAĦ IS-SETTURI TAL-AGRIKOLTURA, SAJD U DRITTIJIET TAL-ANNIMALI"

L-Iskema tal-Ħalib fl-Iskejjel

Ninu l-Bninu

Kitba ta'
NICOLE GALEA *ARPA Trainee* u ta' **MALCOLM VASSALLO** *Senior Manager*

Fil-bidu tas-sena 2021 ġiet imnedija l-Iskema tal-Ħalib fl-Iskejjel għas-sena skolastika 2020-2021 li hija finanzjata minn fondi tal-UE u dawk nazzjonali. L-għan ewlieni tal-Iskema tal-Ħalib f'Malta hu biex tqanqal iżjed għarfien dwar l-importanza tal-benefiċċji tal-ħalib frisk għas-saħħa tat-tfal. Din il-kampanja nazzjonali tiffoka fuq iż-żieda b'mod sostanzjali tal-ammont ta' ħalib fid-dieti tat-tfal fi żmien fejn għadhom qed jikbru u jiffurmaw id-drawwiet tagħhom tal-ikel u tax-xorb. Din l-iskema hija aċċessibbli għat-tfal kollha bejn l-etajiet ta' 3 u 11-il sena li qegħdin jattendu skejjel primarji amministrati jew rikonoxxuti mill-Ministeru għall-Edukazzjoni.

Minħabba d-diffikultajiet li ġabet magħha l-pandemija tal-COVID-19, f'din is-sena skolastika ġiet introdotta sistema ġdida fejn it-tfal jirċievu sett ta' vouchers li jistgħu jiġu skambjati għal porzjon wieħed ta' 500ml ta' ħalib frisk, ippasturizzat, semixkumat fil-ġimgħa. Dawn il-vouchers huma kkuluriti sabiex jindikaw f'liema xahar huma validi. Jistgħu jiġu skambjati fil-grocers u s-supermarkets kollha li jinsabu madwar Malta u Għawdex. Din l-iskema qed issir b'tali mod sabiex is-sigurtà tat-tfal tiġi mħarsa anki fiċ-ċirkustanzi straordinarji li għaddejjin minnhom. B'dan il-mod, it-tfal li jipparteċipaw f'din l-Iskema qegħdin jirċievu d-doppju tal-porzjonijiet ta' ħalib li kienu jirċievu fis-snin li għaddew, filwaqt li qegħdin jingħataw il-flessibbiltà biex jagħżlu meta u minn fejn jistgħu jakkwistaw il-porzjon tal-ħalib.

Tajjeb ukoll li nagħtu ħarsa lejn is-settur tal-ħalib lokali, fejn madwar Malta u Għawdex insibu 97 razzett tal-ħalib li jipproduċu madwar 70,000 litru ħalib kuljum. Il-produzzjoni tal-ħalib frisk lokali isir minn raħħala Maltin u Għawdxin li b'dedikazzjoni, sagrifiċċju u impenn jipproduċu ħalib ta' kwalità filwaqt li jħarsu s-saħħa tal-baqar tagħhom. Il-produzzjoni tal-ħalib tirrikjedi xogħol bla waqfien matul is-sena kollha, inklużi Ħdud u festi, u dan kollu jsir fi żmien 24 siegħa sabiex ikun żgur li l-ħalib huwa frisk u bnin, u kull attenzjoni hija mogħtija matul il-proċess kollu. Is-settur agrikolu lokali huwa settur importanti ħafna għaliex nistgħu niddependu fuqu partikolarment fi żmien ta' tfixkil globali għaliex jgħin jiżgura s-sigurtà, u għaldaqstant l-Iskema tal-Ħalib qed tappoġġja wkoll is-settur lokali billi żżid id-domanda għall-produzzjoni ta' ħalib frisk lokali u ssostni l-ħidma tar-raħħala tagħna.

L-Iskema tal-Ħalib hija amministrata mill-Aġenzija għall-Pagamenti Agrikoli u Rurali (ARPA), fi ħdan il-Ministeru għall-Agrikoltura, is-Sajd, l-Ikel, u d-Drittijiet tal-Annimali (MAFA), b'kollaborazzjoni mas-Servizzi Nazzjonali ta' Sapport Edukattiv, fi ħdan il-Ministeru għall-Edukazzjoni (MFED), u t-Taqsima tal-Kontroll u Prevenzjoni ta' Mard Infettiv, fi ħdan il-Ministeru għas-Saħħa (MFH). Din l-iskema hija kofinanzjata mill-Fond Agrikolu Ewropew ta' Garanzija (EAGF) u l-Gvern Malti.

Għal aktar informazzjoni jew għal mistoqsijiet dwar din l-Iskema, inti ġentilment mitluba/a tikkuntattja lill-Aġenzija permezz ta' email mibgħut fuq **arpa-ss.mafa@gov.mt** jew billi ċċempel fuq **22926148**.

Prijorità fis-Setturi tal-Agrikoltura, Sajd, Ikel u Drittijiet tal-Annimali

Baġit 2021

Il-Gvern qed jara kif is-setturi tal-agrikoltura, tas-sajd, tal-ikel u tad-drittijiet tal-annimali jingħataw prijorità u opportunità ekonomika kemm fil-preżent kif ukoll fil-futur.

Il-Ministru Refalo waqt konferenza stampa qal li fil-baġit għal din is-sena l-Gvern qed iressaq investiment bla preċedent li għandu jservi ta' għodda bżonjuża sabiex titwettaq viżjoni b'saħħitha li tindirizza l-isfidi li għandna bħalissa filwaqt li tindirizza wkoll il-futur.

Hemm bżonn li ndaħħlu kultura ta' taħriġ u innovazzjoni sabiex dawn is-setturi jkomplu jikbru bħal setturi oħrajn. Bis-saħħa ta' diversi skemi jinħtieġ li jitħajru aktar żgħażagħ jidħlu f'dawn l-oqsma u ma nibqgħux naraw lil dawn is-setturi bħala tat-tieni klassi, iżda naraw li dawn jistgħu jġibu opportunitajiet kbar magħhom. Ser ikunu qed jingħataw għotjiet ekwivalenti għat-taxxa li titħallas fuq il-bejgħ tal-prodotti li l-bdiewa u s-sajjieda jbigħu fil-Pitkalija u fil-Pixkerija sabiex ikun hemm garanzija ta' sostenibbiltà.

It-teknoloġija hija ċ-ċavetta għall-futur fis-settur agrikolu u għalhekk il-Gvern ser ikun qed jintroduċi għajnuna li tħeġġeġ kumpaniji f'dawn l-oqsma u jkunu innovattivi li jagħrfu jimxu mal-opportunitajiet li qed jiġu ppreżentati llum. Dan kollu qed isir f'qafas sħiħ ta' skemi differenti li se jkomplu jinċentivaw niċeċ oħra fi ħdan is-setturi flimkien ma' proġetti importanti li huma meħtieġa u li ilhom biex jiġu implimentati. Dawn se jservu biex niffaċilitaw l-assistenza, ir-riżorsi u l-appoġġ finanzjarju li għandu bżonn il-bidwi, ir-raħħal u s-sajjied Malti u Għawdxi li b'mod konsistenti jrid jiġġieled elementi differenti.

Ma nistgħux ninsew l-impenn fejn jidħol il-ħarsien tal-annimali wkoll. Ser tissokta l-ħidma fit-tisħiħ tad-Dipartiment tal-Ħarsien tal-Annimali sabiex ikompli l-ħidma bis-salvataġġi, ikun pożittiv fil-ġlieda favur ħajja sana għal dawn il-ħlejjaq għeżież għalina.

Din is-sena se jitjiebu l-faċilitajiet fil-kwarantina tal-annimali żgħar fejn fix-xhur li ġejjin se jibda x-xogħol fuq proġett tant mistenni, dak tal-bini taċ-ċimiterju tal-annimali.

Dan jikkonferma kemm il-Gvern jimpurtah mis-setturi kollha u għandu viżjoni ċara li jara t-tisħiħ u t-tkabbir f'setturi daqstant importanti f'pajjiżna.

Politika li Tisma' Dirett Mingħand il-Bdiewa u r-Raħħala

Kitba ta'
BJORN AZZOPARDI *Direttur (PDPID)*

Il-Ministeru għall-Agrikoltura, is-Sajd, l-Ikel u d-Drittijiet tal-Annimali organizza laqgħat ta' konsultazzjoni mal-bdiewa u mar-raħħala. F'Malta, il-laqgħa ttellgħet nhar it-Tlieta 24 ta' Novembru waqt li f'Għawdex saret nhar il-Ġimgħa 27 ta' Novembru. Dan kien eżerċizzju fejn inkomplu nisimgħu direttament mingħand il-bdiewa u r-raħħala nfushom dwar il-bżonnijiet u d-diffikultajiet tas-settur bil-ħsieb li tkun tista' tkompli titfassal politika li tagħmel is-settur agrikolu aktar sostenibbli u tpoġġi l-interessi tal-bdiewa u r-raħħala fiċ-ċentru tagħha.

Dawn il-laqgħat jikkumplimentaw il-ħidma kontinwa tal-Gvern li qed jaħdem bis-sħiħ biex is-settur agrikolu jkompli jissaħħaħ u hekk tikber l-importanza u l-istima li jixraqlu dan is-settur. Dan għaliex nemmnu li s-settur agrikolu għandu potenzjal qawwi speċjalment fl-ekonomija ta' pajjiżna. L-għan ta' dawn il-laqgħat kien li:

- il-bdiewa u r-raħħala jsemmgħu leħinhom;
- jiġi diskuss il-progress li sar fl-implimentazzjoni tal-politika nazzjonali tal-agrikoltura;
- jiġu diskussi s-servizzi offruti mill-Ministeru;
- jinstabu soluzzjonijiet ta' kif jistgħu jiġu mħajra bdiewa żgħażagħ biex jaħdmu fis-settur agrikolu;

- il-bdiewa jaraw x'għajnuniet u x'investimenti jixtiequ jimplimentaw fiż-żmien li ġej, li jistgħu jiġu ffinanzjati minn fondi Ewropej.

Waqt il-laqgħat, il-bdiewa u r-raħħala spjegaw il-preokkupazzjonijiet tagħhom filwaqt li ġew diskussi diversi suġġetti fosthom l-importanza tal-estensjoni tan-New Water, id-diffikultajiet li jiffaċċjaw fuq permessi ta' żvilupp mill-awtoritajiet konċernati, il-bżonn li l-bdiewa jkunu koperti b'polza t'assikurazzjoni f'każ ta' sena ħażina jew ħsarat, u l-għajnuna akbar li hemm bżonn fil-mili tal-applikazzjonijiet għall-fondi Ewropej. F'dawn il-laqgħat spikkat il-preżenza ta' diversi koperattivi u NGOs fis-settur. Uħud minnhom, bħall-Koperattiva tal-Produtturi tal-Ħalib, saħqu fuq l-importanza li l-bdiewa għandhom jingħaqdu f'organizzazzjonijiet sabiex jimmassimizzaw l-opportunitajiet li toffri l-Unjoni Ewropea u l-fondi disponibbli għal dawn l-organizzazzjonijiet. Koperattivi oħrajn bħal tan-Naħal saħqu dwar l-importanza li skemi futuri għall-għajnuna minn fondi tal-Unjoni Ewropea għandhom ikunu aktar aċċessibbli għal dan is-settur tant importanti. Fost punti oħra interessanti li ġew diskussi kien hemm proposti li ġew direttament mingħand il-bdiewa fosthom idea ta' smart farming, li titwaqqaf ditta lokali ta' prodotti ffriżati, kif ukoll proposta bħal skema li tinċentiva l-bdiewa biex jaqilbu minn metodi konvenzjonali għal agrikoltura organika u li din tista' tħajjar żgħażagħ jidħlu fis-settur.

Dawn il-laqgħat ta' konsultazzjoni, li saru b'kollaborazzjoni mal-MEUSAC, kienu suċċess kemm għall-attendenza numeruża ta' bdiewa u raħħala li attendew kemm f'Malta kif ukoll f'Għawdex, kif ukoll għal-livell ta' diskussjoni matura u proposti interessanti mressqa minn dawk preżenti. Fid-dawl ta' dawn il-laqgħat, kif ukoll fid-dawl tar-Riforma fil-Politika Agrarja Komuni għall-perjodu tal-2021 sal-2027, il-Ministeru għall-Agrikoltura, is-Sajd, l-Ikel u d-Drittijiet tal-Annimali se jkompli din il-politika li jisma' dirett mingħand il-bdiewa u r-raħħala billi se jkun qed jorganizza laqgħat individwali ma' koperattivi ta' setturi agrikoli differenti matul is-sena l-ġdida.

L-Ewwel Edizzjoni tal-Kompetizzjoni 'Fishing for Recipes'

Id-Dipartiment tas-Sajd u l-Akkwakultura fi ħdan il-Ministeru għall-Agrikoltura, is-Sajd, l-Ikel u d-Drittijiet tal-Annimali kkollabora mal-Ministeru tal-Edukazzjoni sabiex jiċċelebraw għall-ewwel darba f'Malta l-Jum Internazzjonali tas-Sajd li jaħbat fil-21 ta' Novembru billi nieda l-kompetizzjoni kulinarja, 'Fishing For Recipes'.

Waqt it-tnedija, il-Ministru l-Onor. Anton Refalo faħħar din l-inizjattiva li hi bbażata fuq il-promozzjoni tal-ħut lokali u magħquda mal-wirt kulinari kostali ta' riċetti tradizzjonali biex tiżgura li t-tagħlim jgħaddi minn ġenerazzjoni għall-oħra permezz ta' attivitajiet edukattivi u informattivi fi ħdan il-familja. Id-Direttur tas-Sajd Dr Alicia Said sostniet li din l-inizjattiva hi mmirata sabiex tinforma dwar id-diversità ta' ħut li jinqabad mis-sajjieda Maltin u Għawdxin, u kif ukoll biex titqajjem kuxjenza dwar il-bżonn illi t-tfal u ż-żgħażagħ jikkunsmaw aktar ħut fid-dieta tagħhom.

Sabiex jipparteċipaw fil-kompetizzjoni, il-parteċipanti kellhom joħolqu platt billi jużaw ħut maqbud lokalment u li huwa sottovalutat mil-lista li ġiet provduta mid-Dipartiment tas-Sajd u l-Akkwakultura. Wara li t-tisjir ikun ġie esegwit – flimkien mal-familja, mal-ħbieb, fl-iskola, eċċ. – kull parteċipant tella' r-ritratti tiegħu fuq il-paġna ta' Facebook 'Fishing for Recipes' fejn ġew esebiti l-kontestanti, l-ingredjenti li użaw, il-proċess tat-tisjir u l-platt finali.

F'din il-kompetizzjoni, li kienet mifruxa fuq sitt ġimgħat, ipparteċipaw 36 tifel u żagħżugħ bl-etajiet ta' bejn id-9 u l-15-il sena. Kull parteċipant ħoloq platt minn ħut lokali li mhux utilizzat biżżejjed, ħut bħall-kavalli u s-sawrell li, għalkemm mhumiex popolari, għandu togħma eċċellenti. Is-sottomissjonijiet huma varji u fosthom jinkludu: aljotta taż-żondu, kubrita l-forn,

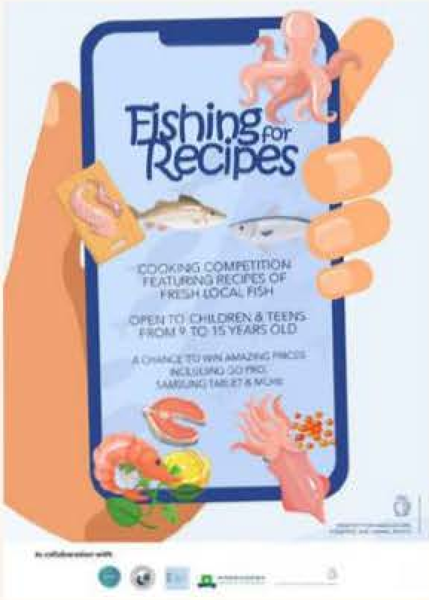

sawrella mixwija bl-għasel u l-bużbież u ħafna riċetti apetitużi. Il-parteċipanti wrew kemm huma kreattivi, mhux biss bil-platti li ħolqu, iżda wkoll bil-metodu tat-tisjir. Kien hemm min saħansitra qabad il-ħuta li sajjar hu stess jew għażel li minflok isajjar fil-kċina jsajjar f'bajja Maltija biex ikun jista' jgawdi l-veduta tal-baħar waqt li jiekol l-ikla bnina tiegħu.

L-aqwa għaxar platti bl-iktar likes ta' Facebook se jiġu evalwati mill-ġudikaturi biex jagħżlu l-aqwa tliet platti preferuti tagħhom. Id-dehra tar-ritratti tar-riżultat finali tiftaħlek l-aptit u bla dubju l-ġurija se jsibuha diffiċli biex jagħmlu l-għażliet tagħhom. Fl-edizzjoni li jmiss se nurukom uħud mir-ritratti li rċevejna, min kienu l-finalisti u fuq kollox ir-riżultat finali.

Miżuri Agroambjentali Klimatiċi

Kitba ta'
NATHALIE SPITERI D'AMATO *Uffiċjal Agrikolu Anzjan*

Miżuri agroambjentali klimatiċi (AECMs) huma miżuri volontarji fejn bdiewa/raħħala jistgħu jibbenefikaw minn sett ta' miżuri li l-għan tagħhom hu li jħarsu l-ambjent. Dawn il-miżuri jagħtu stil ta' kultivazzjoni kemxejn differenti fl-agrikoltura Maltija fejn il-bidwi jibbenefika wkoll minn għajnuna finanzjarja.

Bdiewa reġistrati fis-sistema tal-IACS huma eleġibbli li japplikaw għal dawn il-miżuri. Kull miżura għandha lista ta' obbligi marbutin magħha li l-bidwi għandu josserva fl-intrapriża agrikola tiegħu. Permezz ta' dawn il-miżuri, l-applikanti jingħataw għajnuna finanzjarja sabiex jiġu kkumpensati għal xi telf li jkunu sofrew sabiex dawn il-miżuri jiġu implimentati b'mod effettiv.

Dawn il-miżuri agroambjentali jiġu attwati għal perjodu ta' ħames snin permezz ta' kuntratt. Matul dan iż-żmien l-applikant hu mitlub li jsegwi l-obbligi marbutin mal-iskema magħżula minnu u li jkun konformi mar-regoli tal-Cross Compliance tul il-kuntratt kollu.

Preżentement hemm diversi miżuri agroambjentali klimatiċi (AECMs) u bosta bdiewa u raħħala qed igawdu minn dawn l-iskemi. Nibdew billi nagħtu ħarsa ġenerali lejn dawn il-miżuri magħrufa aħjar bħala AECMs.

AECM 1; **L-użu ta' kontroll mekkaniku (aktar milli erbiċidi) għall-ħaxix ħażin f'sistemi ta' produzzjoni ta' kultivazzjoni permanenti (żebbuġ, dwieli, għelieqi mħawla b'siġar tal-frott).**

Din hi miżura fejn il-bdiewa jridu jikkontrollaw il-ħaxix ħażin li jikber bejn is-siġar tal-frott jew żebbuġ u dwieli b'mod mekkaniku mingħajr ma jaħartu, ngħidu aħna billi jinħasad il-ħaxix ħażin permezz ta' mower. Dan għandu jsir bejn il-15 ta' Ottubru u l-15 ta' Marzu. L-użu ta' erbiċidi huwa pprojbit matul is-sena kollha bl-eċċezzjoni ta' erbiċida speċifika mmirata biex tikkontrolla

n-niġem. Dan jista' jiġi applikat biss bejn il-15 ta' Ġunju u l-15 ta' Awwissu. L-applikant għandu l-obbligu li jżomm rekord tal-applikazzjoni tiegħu f'każ li l-erbiċida tiġi applikata.

AECM 2; **Il-kultivazzjoni ta' siġar ta' Speċi Rakkomandata li jissostitwixxu Speċi Aljeni mħawla fuq art b'pendil u għelieqi mtarrġin biex jipprevenu t-telf tal-ħamrija mir-riħ.**

Din il-miżura hi maqsuma fuq żewġ sottomiżuri oħrajn li huma:

- il-kultivazzjoni ta' speċi ta' siġar imħawla fuq għelieqi li l-pendil tagħhom hu daqs jew akbar minn 11% u għalhekk huma faċilment suxxettibbli għat-telf ta' ħamrija;
- il-kultivazzjoni ta' siġar li huma mniżżla fil-lista ta' siġar rakkomandati li jistgħu jitħawlu sabiex jissostitwixxu siġar preżenti fl-għalqa u li huma aljeni.

AECM 3; **L-introduzzjoni tal-kaxxi tan-naħal**

Din il-miżura tippromovi l-bijodiversità u tappoġġja l-ekosistemi lokali.

Dawk li jrabbu n-naħal jingħataw din l-għajnuna finanzjarja sabiex iżidu l-popolazzjoni tal-pollinaturi li hija parti essenzjali tas-settur agrikolu Malti. Fost l-obbligi marbuta ma' din il-miżura hemm li l-kaxxi tan-naħal iridu jinżammu fuq art agrikola fil-viċinanzi ta' art xagħri (3km) fost oħrajn.

AECM 4; **Pjan Integru ta' Immaniġġjar ta' Organiżmi li huma ta' Ħsara, immirat għal vinji u għelieqi bis-siġar tal-frott;**

L-għan ta' din il-miżura hi li tinċentiva lill-bdiewa biex ikollhom Pjan Integru ta' Immaniġġjar ta' Organiżmi li huma ta' Ħsara (Integrated Pest Management), sabiex permezz ta' pjan effettiv dawn l-organiżmi jiġu kkontrollati jew evitati minn vinji u għelieqi miżrugħa b'siġar tal-frott. Il-miżura tieħu kont tal-ispejjeż ekonomiċi u l-benefiċċji ambjentali billi tgħaqqad flimkien fatturi bijoloġiċi, kulturali u kimiċi għall-kontroll tal-pesti b'mod effettiv billi tnaqqas l-infestazzjonijiet ta' insetti li huma ta' dannu fl-agrikoltura għal livelli ekonomikament aċċettabbli u għal ekoloġija b'saħħitha.

AECM 5; **Miżura għall-implimentazzjoni ta' pjan ta' immaniġġjar u konservazzjoni tal-ħamrija f'azjenda;**

Din tikkonsisti billi jittieħed kampjun ta' ħamrija mill-għalqa/grupp ta' għelieqi kull sena sabiex jiġi evalwat il-livell organiku tal-ħamrija. Mill-1 ta' Lulju sal-1 ta' Ottubru l-għalqa/għelieqi marbuta ma' din il-miżura għandhom jitħallew battala. Kultivazzjoni ta' magħlef hi rakkomandata għalkemm mhux obbligatorja. Il-bidwi għandu jagħmel post tal-kompost u jipprattika minn tal-inqas żewġ prattiċi li jgħollu l-livell tal-materja organika fil-ħamrija sabiex jilħaq il-miri mitluba minn din il-miżura.

AECM 6a / b / ċ; **Integrazzjoni u Manutenzjoni ta' speċi awtoktoni Maltin**

Taħt din l-iskema, għajnuna finanzjarja tingħata lill-bdiewa jew raħħala li għandhom il-Gendus Malti, it-Tiġieġa s-Sewda ta' Malta fl-irziezet u l-Ħarrub, Tut jew Ċawsli fir-raba' tagħhom. Sett ta' regoli li jipproteġu l-ħarsien tas-siġar u s-saħħa tal-annimali jagħtu serħan il-moħħ li dawn l-ispeċi huma protetti minkejja l-limitazzjonijiet tagħhom fil-gżejjer Maltin.

Il-benefiċjarji li japplikaw għal dawn il-miżuri huma obbligati li jieħdu parir għat-twettiq adegwat tal-impenji u l-obbligi kollha fi żmien tliet snin mill-aċċettazzjoni fuq l-iskema permezz tal-AgriConnect. AgriConnect tgħin ukoll lill-bdiewa biex jiksbu l-informazzjoni neċessarja dwar l-obbligi marbuta ma' dawn il-miżuri, tagħti informazzjoni lill-applikanti ġodda jew tirrispondi għal mistoqsijiet oħra relatati mas-suġġett. Għal aktar informazzjoni fuq dawn il-miżuri tistgħu tagħmlu kuntatt mal-AgriConnect permezz tat-telefown fuq in-numri: 21804981/2/4.

Il-Proġett Ambulanza tal-Malta Rabbit Club

Kitba ta'
ALICE ANNE STEER u **SHARON SCERRI**
Membri tal-Kumitat fil-kariga ta' Viċi President u Uffiċjal għar-Relazzjonijiet Pubbliċi

The Malta Rabbit Club kien ilu jħoss il-bżonn għal vettura adattata, mhux biss għall-użu tal-klabb, imma speċjalment għal kull meta niġu mitluba nagħtu l-għajnuna għas-salvataġġ tal-fniek. Bdejna naraw żieda qawwija fit-talbiet ta' salvataġġ, u għal dan ix-xogħol trid tkun attrezzat.

Għaldaqstant, kien ta' sodisfazzjon kbir meta ħarġu fondi biex jiġu allokati lil NGOs, u li bħala klabb stajna napplikaw. Il-fondi nħarġu mid-Dipartiment għall-Ħarsien tal-Annimal (Animal Welfare), u wara applikazzjoni li ssottomettejna, ġejna mgħarrfin li ġiet allokata s-somma sabiħa ta' €6,400 mill-fondi disponibbli.

Kien hawnhekk li l-klabb ħareġ sejħa għall-membri tiegħu biex permezz ta' donazzjonijiet u ġbir ta' fondi, tkompli tikber is-somma li kienet ippjanata, biex mhux biss tinxtara l-vettura, imma

wkoll tiġi attrezzata b'kull mhu mitlub skont il-linji gwida tad-dipartiment stess. Il-membri kkonkorrew u kull donazzjoni, anke sal-inqas waħda, għal fini ta' trasparenza, kienet tiġi msemmija fuq il-paġna ta' Facebook tal-klabb stess. Il-kumitat ħadem qatigħ u rnexxielu jsib ukoll kumpanija li għamlet ix-xogħol ta' 'vehicle wrapping', xogħol li ġie offrut ukoll bħala donazzjoni. In-nefqa totali biex l-ambulanza ħarġet fit-toroq, qarrbet is-somma ta' €13,000.

Konna xxurtjati li bil-flus miġbura stajna mhux biss nixtru l-vettura adattata, imma wkoll nattrezzawha sal-anqas dettall bħala ambulanza. B'dan il-mod nistgħu nassiguraw li kull meta niġu msejħa fuq xi post partikolari, tkun tista' tingħata l-attenzjoni immedjata lill-fenek imweġġa', abbandunat jew marid fuq il-post stess u bla telf ta' żmien. Ta' min isemmi, li bħala NGO, il-klabb jaħdem id f'id mad-Dipartiment għall-Ħarsien tal-Annimali, fejn mhux l-ewwel darba li d-Dipartiment talab l-għajnuna tal-klabb biex jiġu salvati fniek. Dan minħabba l-esperjenza vasta f'dan ix-xogħol minn membri tal-kumitat, fosthom tal-President stess li l-esperjenza tiegħu fit-trobbija tal-fniek tisboq il-ħamsin sena.

B'sodisfazzjon kbir ngħidu li l-ambulanza laħqet l-aspettattivi kollha tad-Dipartiment tal-Ħarsien tal-Annimali, peress li ġiet mgħammra b'dak kollu meħtieg, fosthom b'arja kkundizzjonata, għodda neċessarja, gaġeġ biex jinġarru l-fniek li jkun hemm bżonn jittieħdu minn fuq il-post u saħansitra apparat tat-tifi tan-nar. Ta' min isemmi li kull fenek li jiġi salvat u jittieħed minn fuq il-post, jitpoġġa fi kwarantina u jiġi ssorveljat kontinwament.

Il-Proġett Ambulanza huwa wieħed mill-aħħar proġetti finalizzati u b'unur ngħidu li hu wkoll l-akbar wieħed.

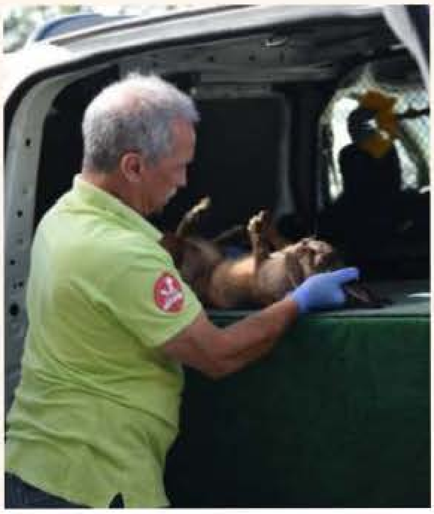

Kotba Edukattivi għall-Istudenti tar-Raba' u s-Sitt Sena tal-Iskejjel Primarji

Matul it-tieni ġimgħa ta' Jannar il-Ministru għall-Agrikoltura, is-Sajd, l-Ikel u d-Drittijiet tal-Annimali Anton Refalo u l-Ministru għall-Edukazzjoni Justyne Caruana kienu preżenti fil-Kulleġġ ta' St Thomas Moore, Primarja ta' Wied il-Għajn għat-tnedija ta' żewġ pubblikazzjonijiet edukattivi bl-intenzjoni li jitqassmu lill-istudenti tar-raba' u s-sitt sena tal-iskejjel primarji.

Waqt it-tnedija l-Ministru Refalo wera kemm hu sodisfatt bil-pubblikazzjoni ta' dawn iż-żewġ kotba filwaqt li rringrazzja lill-Eks Kummissarju l-Maġistrat Dr Denis Montebello u lit-tim tiegħu għax-xogħol li sar biex ħadu ħsieb dawn il-kotba. Il-Ministru stqarr kemm hemm bżonn li nkomplu għaddejjin b'din is-sinerġija u l-koperazzjoni kemm min-naħa tal-edukazzjoni u anke min-naħa tal-ministeru li hu responsabbli minnu.

Dawn il-kotba se jitqassmu b'xejn fl-iskejjel primarji kollha f'Malta u Għawdex tar-raba' u s-sitt sena fl-iskejjel tal-istat, fl-iskejjel tal-knisja, u f'dawk indipendenti u ser ikunu wkoll disponibbli fil-libreriji pubbliċi tal-gżejjer Maltin.

Il-Ministru Justyne Caruana qalet li huwa importanti li l-edukazzjoni li tingħata fl-iskejjel tkun waħda ħolistika u tkopri suġġetti varji, u spjegat kif dan is-suġġett partikolari – it-trattament xieraq tal-annimali – sar parti vitali mill-kurrikulu tal-istudenti fil-lezzjonijiet tagħhom tal-PSCD. Għaddejjin ukoll diskussjonijiet kontinwi biex fil-futur dawn il-lezzjonijiet jiġu estiżi għall-istudenti tat-tielet sena tas-sekondarja biex b'hekk tintlaħaq niċċa ġdida ta' studenti.

Iż-żewġ pubblikazzjonijiet edukattivi jagħmlu parti mill-kampanja ta' disseminazzjoni li ssir mill-Uffiċċju tal-Kummissarju għat-Trattament Xieraq tal-Annimali bil-għan li sservi ta' pjattaforma sabiex teduka lill-pubbliku – partikolarment lill-istudenti li jattendu r-raba' u s-sitt sena tal-iskejjel primarji – dwar it-trattamenti xierqa tal-annimali u kif ukoll dwar regolamenti u liġijiet li jiffurmaw parti integrali mill-Att dwar it-Trattament Xieraq tal-Annimali. L-Uffiċċju tal-Kummissarju għat-Trattament Xieraq tal-Annimali ilu mwaqqaf mill-2014.

Il-Kummissarju tal-Annimali Alison Bezzina enfasizzat fuq il-punt li mill-esperjenza tagħha, "kemm bħala attivista u kemm bħala Kummissarju, il-maġġoranza tal-każijiet ta' abbuż u negliġenza fuq l-annimali, jiġu bħala riżultat ta' nuqqas ta' għarfien, u mhux bħala kattiverja sfaċċata. Bl-ebda mod ma rrid infisser li din it-tip ta' moħqrija għandha tiġi skużata, imma jekk nindirizzaw dan in-nuqqas permezz ta' iżjed edukazzjoni f'dan ir-rigward, awtomatikament innaqqsu l-każijiet ta' abbuż b'mod naturali u b'hekk innaqqsu wkoll il-pressjoni fuq l-awtoritajiet responsabbli mill-infurzar tal-liġi."

Wieħed mill-kotba huwa ddedikat għall-istudenti tar-raba' sena bl-isem "Il-Vjaġġ ta' Karl u l-Imħabba lejn l-Annimali" f'forma ta' rakkont fejn jissemmew il-ħames libertajiet tal-annimali, in-numru tal-ambulanza tal-annimali, informazzjoni fuq iż-żwiemel tal-karozzini, u attivitajiet oħra interessanti biex il-ktieb ikun interattiv fl-istess ħin. Dawn il-kotba ngħataw lill-għalliema tal-PSCD biex iqassmuhom lill-istudenti tagħhom u ssir lezzjoni bejniethom.

L-Iżvilupp u t-Trasmissjoni tar-Reżistenza għall-Antibijotiċi mill-Batterja

Kitba ta'
STEPHEN SPITERI
Spiżjar Prinċipali Anzjan, Laboratorju Veterinarju Nazzjonali, Dipartiment għas-Saħħa u l-Ħarsien tal-Annimali

Għaliex ir-reżistenza għall-antibijotiċi hija assoċjata mal-batterja?

Il-batterji jeżistu bit-triljuni u jirriproduċu bil-minuti. Minn dawk il-batterji kollha jistgħu f'qasir żmien ifiġġu, kważi b'kumbinazzjoni, dawk il-batterji li jinzerta jkollhom xi mekkaniżmu sabiex jilqgħu għall-effetti tal-antibijotiċi. L-użu mhux kif suppost tal-antibijotiċi, flok joqtol lil dawn il-batterji, jinkuraġġixxi t-tkattir tagħhom u t-trasmissjoni tal-mekkaniżmu tar-reżistenza lill-batterji oħra.

F'dawn l-aħħar snin, qed jitfaċċaw batterji, li prattikament ma jiġu maqtula mill-ebda antibijotiku. Dawn insibuhom bħala s-superbugs.

X'inhuma l-mekkaniżmi tar-reżistenza għall-antibijotiċi (antibiotic resistance)?

M'hemmx mekkaniżmu wieħed ta' kif tiżviluppa r-reżistenza għall-antibijotiċi għax dan jiddependi mill-ispeċi ta' batterja u t-tip ta' antibijotiku. Uħud mill-mekkaniżmi huma dawn li se nsemmu:

- Il-batterji jibdew jipproduċu sustanzi li malli jmissu mal-antibijotiċi jtellfu l-effett tagħhom; bħal qisu jinnewtralizzawhom jew jagħmluhom inqas effettivi. Dawn is-sustanzi jinnewtralizzaw l-antibijotiku kemm barra l-qoxra tal-batterja u anke jekk l-antibijotiku jirnexxilu jidħol ġo fihom.
- Il-batterji jbiddlu l-qoxra ta' barra tagħhom ħalli jagħmluha iżjed bi tqila li l-antibijotiċi jidħlu ġo fihom. Dan isir mhux biss għax iħaxxnu jew ibiddlu n-natura tal-qoxra tagħhom imma wkoll għax iħaddmu speċi ta' pompi bijoloġiċi fil-qoxra tagħhom li jippampjaw l-antibijotiċi 'l barra. B'hekk l-antibijotiċi qatt ma jakkumulaw biżżejjed ġewwa fihom biex joqtluhom.
- Il-batterji jbiddlu l-funzjoni interni tagħhom. Il-batterji għandhom ġo fihom bħal partiċelli ċkejkna li jaħdmu bħala 'organi' tagħhom. Ejjew nimmaġinaw li jeżistu Partiċella A u Partiċella B, u li l-antibijotiċi jaffettwaw biss Partiċella A. Il-batterji kapaċi jbiddlu l-funzjoni tal-partiċelli ħalli l-funzjoni ta' Partiċella A teħodha Partiċella B.
- Il-batterji jbiddlu l-forma tal-partiċelli. Antibijotiċi li jaħdmu billi jeqirdu jew ifixklu l-funzjoni ta' xi partiċelli jibdew jaħdmu billi l-ewwel jeħlu ma' dawk il-partiċelli bħal jigsaw puzzle. Jekk il-forma tal-partiċella tinbidel, l-antibijotiku ma jkunx jista' jeħel magħha u allura ma jkunx effettiv minkejja li jkun ġol-batterja.

Batterja partikolari tista' tiżviluppa reżistenza, b'iżjed minn mekkaniżmu wieħed. Hemm studji li juru li dawn il-mekkaniżmi dejjem jiġu żviluppati mill-batterja. Huwa importanti li l-antibijotiċi jintużaw kif suppost ħalli tiġi ppriservata l-effettività tagħhom billi jitnaqqas ir-riskju li dawn il-mekkaniżmi jiżviluppaw malajr wisq (ġieli fi ftit jiem!) u jinxterdu minn batterja għall-oħra.

L-antibijotiċi joqtlu l-batterja li mhux reżistenti għalihom waqt li l-oħrajn li huma reżistenti jkomplu jitkattru u jinxterdu. B'hekk l-użu tal-antibijotiċi jkun qed jagħti palata lill-batterja reżistenti fil-kompetizzjoni mal-batteriji l-oħra. Fi ftit kliem, l-antibijotiċi jkunu qed iħaffu l-proċess tas-'selezzjoni naturali'. Terġa' u tgħid dawn il-batterji reżistenti kapaċi jkunu wkoll iżjed 'virulenti', li jfisser li jkunu ta' dannu ikbar għall-ġisem tal-annimal jew tal-bniedem.

Kif tiġi trasmessa r-reżistenza għall-antibijotiċi minn batterja għal oħra?

Bħal ħlejjaq oħra, il-batterji għandhom il-ġeni. Il-ġeni huma magħmulin minn kimika kumplessa immens li huma "l-ktejjeb tal-istruzzjoni" tal-batterja. Dawn l-istruzzjonijiet jiddeterminaw in-natura tal-batterja; bħal kif il-batterji jinqasmu biex jirriproduċu u liema mekkaniżmu jiġi żviluppat biex jikkonferixxi r-reżistenza għall-antibijotiċi.

L-istruzzjonijiet huma fuq livell kimiku u bijoloġiku. Però hija l-istess 'lingwa' li jużaw il-ħlejjaq kollha.

Apparti li jgħaddu dawn il-ġeni meta jinqasmu, il-batterji kapaċi jgħaddu dawn il-ġeni lil xulxin meta jitħalltu bejniethom. Dan jista' jiġri wkoll bejn speċi differenti.

Mela jista' jiġri li batterja reżistenti fl-imsaren ta' ħamiema taqa' fuq l-għalf ta' xi annimali ġo razzett permezz tal-ħmieġ tagħha waqt it-titjira jew anke jekk jirnexxilha tidħol tiekol mill-għalf. Meta l-annimali tal-irziezet jieklu minn dan l-għalf, il-batterja reżistenti tispiċċa wkoll ġo fihom. Hemmhekk tiltaqa' ma' batterji oħra fejn isir it-tqassim tal-ġeni.

Il-batterji għandhom modi differenti ta' kif iqassmu dawn il-ġeni lil xulxin. Ġieli jeħlu ma' xulxin u ġieli l-batterji jiġbru dawn il-ġeni mill-ambjent ta' madwarhom fejn ikunu telquhom batterji oħrajn.

Uħud minn dawn il-batterji jistgħu jinzertaw dawk li jikkawżaw l-istess mard fil-bniedem u fl-annimal (mard zoonotiku).

Il-ħmieġ tal-annimali jista' jikkontamina kull ħaġa li direttament jew le tmiss miegħu. B'nuqqas ta' attenzjoni kollox jista' jiġi kkontaminat: ħxejjex, ħwejjeġ, żraben, u prodotti tal-annimal (ħalib, laħam, bajd, vaski, bjar, nixxigħat). Jekk ma jittieħdux il-prekawzjonijiet kollha biex dawn il-batterji jinqerdu, iċ-ċiklu jibqa' għaddej bla waqfien. Huwa importanti li postijiet fejn jinżammu/jitrabbew l-annimali mhux biss jinżammu nodfa imma jittieħdu wkoll miżuri biex il-batterji ma jidħlux mill-bidu nett. Dan huwa l-prinċipju tal-bijosikurtà. Dan jgħodd għal kull annimal (anke għall-annimali domestiċi li nżommu fid-djar) imma b'mod speċjali fejn jitrabbew għadd kbir ta' annimali tal-istess speċi għal prodotti kkunsmati jew użati mill-bniedem.

Il-prodotti tal-ikel għandhom jinżammu l-ħin kollu fit-temperatura indikata u jiġu pproċessati u msajra kif suppost. Il-kontaminazzjoni tal-katina tal-ikel minn batterja reżistenti hija fattur ewlieni ta' din il-problema.

L-annimali, il-bniedem u l-ambjent huma ħaġa waħda. Ma tistax titħares is-saħħa tal-bniedem u tittraskura s-saħħa tal-annimal u l-ambjent nadif. Kull ħlejqa tgħix fl-istess ibħra, nixxigħat u arja. Mhux possibbli li dan tisseparah, speċjalment fid-dinja tal-lum fejn l-attivitajiet tal-bniedem kompla għaqqad dawn it-tliet elementi flimkien. Ma nkunux qed ngħaġġbuha jekk ngħidu li meta antibijotiku jingħata lil ħamiema ġo Malta dan jista' jaffettwa s-saħħa ta' pazjent fi sptar ġo Sqallija. Dan hu l-prinċipju ta' "Saħħa Waħda" (One Health) li fuqu huma mfassla l-pjanijiet ta' azzjoni ta' ħafna pajjiżi biex inaqqsu l-iżvilupp u t-trasmissjoni tar-reżistenza għall-Antibijotiċi mill-Batterja.

Il-Ħidma tad-Direttorat għall-Ħarsien tal-Annimali

Kitba ta'
ROBERT CUTAJAR *Prinċipal*

Minkejja li l-imxija tal-Covid 19 kompliet tgħolli rasha, il-ħidma tad-Direttorat fl-interess tal-Ħarsien tal-Annimali f'pajjiżna, anke jekk f'ċirkostanzi kemxejn differenti, kompliet għaddejja. Fost id-diversi inizjattivi marbuta ma' din il-ħidma spikkaw fost l-oħrajn il-Konferenza Nazzjonali dwar il-Ħarsien tal-Annimali li saret b'mod virtwali, kif ukoll numru ta' servizzi awdjoviżivi li ġew ippreparati u li qed jiġu mgħoddija lill-iskejjel sabiex jintwerew lill-istudenti u allura nkomplu nsaħħu l-għarfien dwar il-ħarsien tal-annimali.

Konferenza Nazzjonali Virtwali dwar il-Ħarsien tal-Annimali

Fl-aħħar ġimgħat, ġiet organizzata b'suċċess Konferenza Nazzjonali b'mod virtwali, mid-Direttorat bil-kollaborazzjoni tal-Ministeru għall-Agrikoltura, Sajd u Ħarsien tal-Anninali fejn matulha ġew trattati diversi temi ta' interess ġenerali dwar il-ħarsien tal-annimali. Għal din il-konferenza ġew mistiedna l-kunsilli lokali flimkien mal-għaqdiet mhux governattivi li, b'xi mod jew ieħor, il-ħidma tagħhom tmiss mal-ħarsien tal-annimali.

Fost it-temi li ġew diskussi kien hemm l-iskemi li l-Gvern qed jintroduċi minn żmien għal żmien għall-Kunsilli Lokali. Fil-fatt kien hemm sindki li matul il-konferenza tkellmu dwar kif il-Kunsilli Lokali rispettivi tagħhom sarrfu l-benefiċċji minn dawn l-iskemi fl-interess tal-ħarsien tal-annimali fl-ibliet u l-irħula tagħhom. Saret preżentazzjoni mis-Sur Mauro Pace Parascandolo f'isem il-Kunsill għall-Organizzazzjonijiet Volontarji fejn tkellem dwar fondi oħra allokati li minnhom jistgħu jibbenefikaw anke l-għaqdiet mhux governattivi li jaħdmu fil-qasam tal-ħarsien tal-annimali f'pajjiżna.

Tema oħra li ġiet trattata waqt din il-konferenza virtwali kienet dik tal-effetti pożittivi li kapaċi jħallu diversi annimali fuq persuni li jkunu jbatu minn kundizzjonijiet varji ta' saħħa. Għal dan is-suġġett il-mistieden speċjali kien is-Sur Robert Spiteri fejn bil-mod abbli tiegħu tkellem fid-dettall dwar x'differenza pożittiva jista' jagħmel annimal fuq persuni li jkollhom tipi differenti ta' kundizzjoni f'saħħithom.

Din il-konferenza tmexxiet minn Jackie Mercieca u kienet indirizzata wkoll mill-Ministru Anton Refalo flimkien mad-Direttur Ġenerali, is-Sa Marika Gatt u l-Eks Direttur għall-Ħarsien tal-Annimali, is-Sur Noel Montebello.

Materjal Edukattiv Awdjoviżiv li qed jitqassam fl-Iskejjel

Numru ta' servizzi edukattivi awdjoviżivi li nħadmu mid-Direttorat għall-Ħarsien tal-Annimali ntwerew għall-ewwel darba waqt il-Konferenza Nazzjonali li saret fi tmiem is-sena li għaddiet. Dawn ir-riżorsi qed jiġu mgħoddija lill-iskejjel sabiex ikunu jistgħu jintwerew lill-istudenti fl-iskejjel madwar Malta u Għawdex. Dawn il-filmati jittrattaw prattiċi tajbin minn diversi kunsilli lokali fejn jidħlu l-ħarsien tal-annimali kif ukoll il-benefiċċji li jistgħu jgawdu minnhom persuni bi probemi varji ta' saħħa minn annimali bħall-fenek u ż-żiemel.

Dawn il-filmati ntlaqgħu tajjeb mid-diversi skejjel li sa issa għamlu użu minnhom fejn dan l-eżerċizzju serva biex jikkumpensa tassew b'mod pożittiv għall-effetti li ħalliet l-imxija tal-Covid 19 fejn il-kuntatt fiżiku dirett mill-uffiċjali tad-Direttorat fl-iskejjel kellu jinqata'. Id-Direttorat jibqa' determinat li prijorità ewlenija fil-ħidma tiegħu tibqa' dik li jippromovi dejjem aktar għarfien, edukazzjoni u mħabba lejn il-ħarsien tal-annimali f'pajjiżna.

Dawk l-iskejjel li għadhom ma rċivewx dawn il-filmati u jixtiequ li jkollhom kopji għad-dispożizzjoni tagħhom jistgħu jagħmlu talba billi jibagħtu email fuq: **robert.a.cutajar@gov.mt**

Investiment ta' €5.4 Miljun għat-Tisħiħ tal-Prodott Agrikolu Lokali

19-il benefiċjarju bbenifikaw minn investiment ta' €5.4 miljuni biex ikomplu jiżviluppaw il-prodotti agrikoli tagħhom. B'hekk, il-prodott lokali jissaħħaħ aktar fis-suq u jkollu aktar saħħa. Din is-somma ġiet kofinanzjata minn fondi Ewropej.

Waqt żjara fil-fabbrika ta' Malta Dairy Products Ltd, li hija waħda mill-benefiċjarji, saret konferenza stampa fejn il-Ministru Anton Refalo responsabbli mill-Ministeru għall-Agrikoltura, Sajd, Ikel u Drittijiet tal-Annimali, flimkien mas-Segretarju Parlamentari għall-Fondi Ewropej Stefan Zrinzo Azzopardi, tkellmu dwar is-suċċess li sar bl-implimentazzjoni tal-Miżura 4.2.

Din il-miżura taqa' taħt il-Programm għall-Iżvilupp Rurali għal Malta 2014-2020, fejn l-għan tagħha kien li tingħata għajnuna finanzjarja lill-bdiewa jew proċessuri Maltin u Għawdxin sabiex jagħtu valur aġġunt għall-prodotti primarji tagħhom jew għal żvilupp ta' prodotti ġodda.

Permezz ta' din il-miżura, il-Gvern baqa' jappoġġja lis-settur agrikolu lokali fejn ġew magħżula 19-il benefiċjarju li qed igawdu minn total ta' 'l fuq minn €5 miljun.

Il-Gvern issa għaddej b'ħidma kontinwa sabiex jiġu ppreparati l-iskemi ta' għajnuna li jkopru l-perjodu 2021-2027.

Il-Ministru Refalo se jibqa' jintervjeni fejn hemm bżonn sabiex tissaħħaħ is-sostenibbiltà tas-settur agrikolu u li se jkompli jappoġġja kemm jiflaħ lil dawk kollha li jkunu eliġibbli għal dawn l-iskemi.

Is-Segretarju Parlamentari għall-Fondi Ewropej, Stefan Zrinzo Azzopardi kien qal li din il-miżura hija maħsuba biex tiżviluppa u tippromovi s-settur agrikolu, biex inkomplu nagħtu valur addizzjonali lill-prodott lokali. Is-Segretarju Parlamentari spjega li l-kumpanija Malta Dairy Products hija eżempju ħaj ta' kif din il-miżura wasslet għat-tnaqqis fl-ispejjeż tal-operat tagħha filwaqt li żżid l-effiċjenza u l-kwalità tal-prodotti tagħha.

Din il-miżura hija prova konkreta tax-xogħol kollu li qed isir biex inkomplu ninvestu u nsaħħu prodotti agrikoli Maltin u Għawdxin.

Proġett BLUEfasma

Kitba ta'
DR ANDREAS KOTELIS *Prinċipal Xjentifiku,*
MS JUDY CASSAR *Uffiċjal Ekonomiku fi ħdan id-Dipartment tas-Sajd u Akkwakultura*

L-għan tal-proġett BLUEfasma huwa li jsaħħaħ il-kapaċità tal-innovazzjoni tal-intrapriżi żgħar u medji, tas-sajjieda, ta' gruppi marittimi u netwerks fil-gżejjer Mediterranji u ż-żoni kostali biex jappoġġjaw it-tkabbir tal-ekonomija ċirkolari blu fis-sajd u l-akkwakultura.

Dan il-proġett jintegra u jimplimenta l-prinċipji tal-Ekonomija Ċirkolari fis-settur ewlieni tas-sajd/akkwakultura; li jibbenefikaw minnu żoni insulari, gżejjer u kostali tal-Mediterran b'mod innovattiv u ġdid. It-tim tal-proġett jittratta l-isfida transnazzjonali tat-tnaqqis kontinwu tar-riżorsi naturali li tikkawża impatti ekonomiċi, soċjali kif ukoll ambjentali serji. L-għan ġenerali tiegħu huwa li jagħti s-setgħa lill-kapaċità ta' innovazzjoni ta' intrapriżi żgħar u ta' daqs medji, gruppi marittimi u netwerks fil-gżejjer Mediterranji u ż-żoni kostali biex jappoġġjaw it-tkabbir tal-Ekonomija Ċirkolari blu fis-sajd u l-akkwakultura.

Il-proġett BLUEfasma jikkonsisti minn 14-il imsieħeb minn disa' pajjiżi Mediterranji: il-Greċja, l-Italja, Franza, Spanja, il-Portugall, Ċipru, Malta, il-Kroazja u l-Montenegro.

Il-proġett beda f'Novembru 2019 u jintemm f'Ġunju 2022 b'baġit reġjonali ta' 2.8 miljun

ewro u huwa kofinanzjat mill-Fond Ewropew għall-Iżvilupp Reġjonali permezz tal-Programm Interreg MED 2014-2020.

Attivitajiet Organizzati Taħt il-Proġett BLUEfasma

L-ewwel attività li saret mid-Dipartment tas-Sajd u l-Akkwakultura taħt il-proġett BLUEfasma saret fis-16 ta' Ottubru 2020. L-għan tal-avveniment kien li jiffamiljarizza lill-parteċipanti bil-proġett BLUEfasma. Barra minn hekk, wieħed mill-għanijiet ewlenin kien li jintroduċi lill-partijiet interessati kwestjonarju rigward l-Ekonomija Ċirkolari li fil-ġimgħat ta' wara kellhom jimlew. Għal dan is-seminar kienu mistiedna diversi partijiet inkluż il-koperattivi tas-sajd, entitajiet tal-akkwakultura, operaturi tat-tours tat-turisti u diversi stakeholders oħrajn.

Bħala parti mill-attivitajiet organizzati taħt il-proġett BLUEfasma, id-Dipartment tas-Sajd u l-Akkwakultura qed jorganizza żewġ BLUEfasma Living Labs (BLL).

L-ewwel BLL għandha l-għan biex jissaħħu u jippromovu l-prinċipji tal-Ekonomija Ċirkolari f'Malta. Din l-attività se tqajjem kuxjenza u tipproponi soluzzjonijiet speċifiċi dwar kif tirriċikla u tuża mill-ġdid irkaptu tas-sajd mitluf jew skart abbandunat. Dan jista' jsir billi, pereżempju, l-irkaptu tas-sajd jiġi rranġat f'oġġetti artiġjanali biex jinbiegħu.

It-tieni BLL se tipproponi soluzzjonijiet speċifiċi dwar kif tipproteġi l-wirt kulturali Malti relatat mas-sajd, billi tinvestiga u tifhem mill-qrib opportunitajiet ta' diversifikazzjoni tal-kultura kostali permezz tal-Ekonomija Ċirkolari, u tuża t-turiżmu bħala mezz biex tenfasizza u tippreserva l-wirt kulturali.

Għal aktar informazzjoni żur is-sit uffiċjali tal-proġett BLUEfasma fuq **bluefasma.interreg-med.eu** jew ibgħat email fuq **bluefasma@gmail.com**.

Il-Kunsill Lokali ta' Bormla Jimplimenta l-Iskema *LC Care Project*

Il-Ministru għall-Agrikoltura, is-Sajd, l-Ikel u Drittijiet tal-Annimali Anton Refalo fix-xahar ta' Diċembru attenda għal stedina li saret mis-Sa Alison Zerafa Civelli, is-Sindku tal-Kunsill Lokali ta' Bormla.

Il-Kunsill Lokali ta' Bormla qiegħed jimplimenta proġett taħt l-iskema *LC Care Project* li din ġiet imnedija mid-Dipartiment għas-Saħħa u l-Ħarsien tal-Annimali. Bi sħab ma' għaqda non-governattiva - *Carers for Stray and Abandoned Felines* (CSAF) - inxtraw cat traps, cat cages, mediċini, u servizzi ta' neutering fost oħrajn. L-ispiża totali relatata mal-proġett kienet tammonta għal €8,462. Huma bbenefikaw għal tmenin fil-mija tal-ispejjeż, jiġifieri minn €6,769.60.

Matul dawn l-aħħar xhur il-Kunsill Lokali ta' Bormla flimkien mas-CSAF kienu qegħdin jiddiskutu mezzi ta' kif jistgħu jikkollaboraw bil-għan li jiġu megħjuna r-residenti li għandhom għal qalbhom l-annimali u b'mod regolari jieħdu ħsieb ukoll li jikkuraw u jitimgħu klieb u qtates li ma jkollhomx abitazzjoni. Ġie diskuss ukoll kemm hu kruċjali tiġi kkontrollata s-sitwazzjoni u li titnaqqas il-kwantità ta' qtates fit-toroq ta' Bormla.

Il-Prodott Malti Uniku, Bnin u Essenzjali

Kitba ta'
KEITH ABELA
Lekċerer part-time ġewwa ċ-Ċentru tal-Agrikoltura, Akkwatika u Xjenzi tal-Annimali tal-MCAST

Issa, aktar minn qatt qabel, ix-xiri u l-konsum ta' ikel lokali u sostenibbli għandu jkun prijorità għal kulħadd, mhux biss minħabba l-benefiċċji għas-saħħa ta' dawn il-prodotti, imma wkoll minħabba l-impatti ambjentali tal-importazzjoni u l-prattiċi tal-biedja industrijali li tiġi prattikata barra minn Malta.

Meta nixtru prodott lokali nkunu qegħdin ngħinu lill-produtturi tal-ikel tagħna - lill-bdiewa, lis-sajjieda, lir-raħħala u lill-produtturi żgħar artiġjanali li jispeċjalizzaw fis-sengħa partikolari u li jużaw l-għarfien ta' eluf ta' snin ta' metodi tradizzjonali li huma uniċi għall-gżira tagħna u li huma ddisinjati speċifikament għall-klima u l-kundizzjonijiet tagħna - *it-terroir*.

Dan *it-terroir* huwa kombinazzjoni ta' ħafna affarijiet - it-temp, ir-riħ, il-ħamrija, il-baħar, il-pjanti, il-faqqiegħ, il-mofof, l-alka, il-batterja, eċċ. u matul l-istorja tagħna aħna addattajna lilna nfusna flimkien mal-pjanti u l-annimali biex inkunu nistgħu ngħixu f'dan il-post uniku. Għalhekk għandna nkunu kburin bl-ikel u x-xorb li għandna f'pajjiżna - dawn huma prodotti uniċi u tista' ssibhom biss hawn, imkien ieħor fid-dinja.

Meta nixtru lokali nkunu qegħdin nikkonservaw dawn it-tradizzjonijiet u dawn it-togħmiet u nassiguraw li l-ġenerazzjonijiet li ġejjin ikollhom l-opportunità biex iduqu dan l-ikel uniku. Ħu, pereżempju, iż-żebbuġa endemika tagħna, il-bidni (*bitni*). Din evolviet f'dik li hi llum f'eluf ta' snin. Dan l-adattament ħoloq profil uniku ħafna għax fiha sa 17% aktar komposti fenoliċi li jfisser aktar togħmiet u aktar benefiċċji għas-saħħa. Din il-varjetà timmatura qabel il-varjetajiet l-oħra taż-żebbuġ u allura d-dubbiena li tagħmel danni fuq ħafna varjetajiet oħra ma tattakkax lil din iż-żebbuġa. Apparti minn hekk, il-bidni fiha aktar żejt minn ħafna tipi ta' żebbuġ ieħor li jagħmilha perfetta għall-produzzjoni taż-żejt taż-żebbuġa ta' kwalità għolja ħafna u li tista' tikkompeti ma' kwalunkwe żejt taż-żebbuġa ieħor minn madwar id-dinja. Minħabba dan *it-terroir* speċifiku tagħna, ħafna mill-varjetajiet taż-żebbuġ li jikbru Malta jispiċċaw ikunu aktar morri u jkollhom ħafna aktar togħma minn żebbuġ barrani.

Il-ġbejna wkoll hija unika meta tikkumparaha ma' ġobnijiet oħrajn fid-dinja, mhux biss minħabba l-mod ta' kif tiġi pproċessata u ppreservata, iżda minħabba l-arja u l-batterji

speċifiċi li jgħixu fl-arja li jagħtu lill-ġobon togħma partikolari – togħma li ma tinsab imkien ieħor fid-dinja.

It-togħmiet tal-bambinella ma jistgħu jinstabu fl-ebda speċi oħra ta' lanġas għax hija kompletament unika u dan ifisser li l-kokijiet u l-produtturi tal-ikel għandhom prodott uniku ħafna li jistgħu jaħdmu bih. L-unika problema li naffaċċjaw hija l-istaġjonalità – il-bambinella għandha staġun qasir ħafna u għalhekk huwa interessanti ħafna li naraw kif nistgħu nippreservaw dan il-prodott biex inkunu nistgħu nużawh is-sena kollha billi nagħmlu prodotti differenti bħas-sidru. Diġà għandna t-tradizzjoni qawwija ta' preservazzjoni ta' prodotti li ssibhom biss għal perjodu qasir ta' żmien – iż-żebbuġ u l-kappar nagħmluhom fis-salmura, innixxfu t-tadam fix-xemx u nagħmlu l-kunserva għax-xitwa, nagħmlu ġardiniera biex nippreservaw il-ħxejjex tax-xitwa għas-sajf, u nagħmlu t-tonn immellaħ biex inkunu nistgħu nippreservawh għal żmien twil ukoll. Allura l-preservazzjoni mhix xi ħaġa ġdida għall-kultura tagħna, iżda rridu nieħdu ħsiebha, inkunu kburin biha u nibdew ngħaqqdu tradizzjonijiet qodma ma' teknoloġiji u għarfien ġdid biex inlaħħqu mal-industrija tal-ikel internazzjonali.

L-istaġjonalità hija importanti ħafna wkoll. Il-karrotti u l-pitravi tax-xitwa, pereżempju, ikunu aktar ħelwin u jkollhom togħma aħjar mill-karrotti jew pitravi tas-sajf għax is-sħana tbiddel iz-zokkor f'sustanzi oħra u allura ma jkunux daqshekk ħelwin. Ħuta li tinqabad matul l-istaġun tat-tgħammir ma tkunx ta' kwalità tajba għax issir aktar grassa u anqas imlaħħma minn ħuta maqbuda barra minn dawn l-istaġuni.

Madanakollu l-edukazzjoni tal-konsumatur għandha tkun ir-responsabbiltà tal-fornitur tal-ikel jew l-artiġjan. L-aħjar għażla għas-saħħa tal-konsumatur hi li jieklu mal-istaġuni, li jieklu dak li hu frisk u lokali. Il-prodotti Maltin huma uniċi u jekk ngħaqqdu tradizzjonijiet qodma mal-palat modern billi nużaw anke għarfien xjentifiku, nistgħu niżguraw li l-prodott lokali tagħna jkun kapaċi jikkompeti ma' dak barrani.

Kontribut Lejn is-Sostenibbiltà fl-Immaniġġjar tas-Sajd għat-Tonn

Kitba ta'
DR FRANCESCO LOMBARDO
Chief Scientific Officer mid-Dipartiment tas-Sajd u l-Akkwakultura

Hu fatt magħruf li l-ibħra u x-xtut tagħna huma riżorsa importanti għalina lkoll, u għaldaqstant, ir-riżorsi tal-baħar għandhom jintużaw b'mod responsabbli biex jiġi assigurat li l-bilanċ fraġli tal-ekosistemi marini jiġu mħarsa filwaqt li jiġu protetti wkoll l-attivitajiet tal-bniedem relatati mal-baħar. Il-protezzjoni tal-ibħra tagħna hi kumplessa għax biex timmaniġġja s-sajd b'mod sostenibbli hemm bżonn ta' għarfien xjentifiku sod dwar kemm il-ħażniet tal-ħut jistgħu jiġu sfruttati, kif ukoll x'effetti jista' jkollu s-sajd fuq l-ekosistemi.

L-ICCAT (Kummissjoni Internazzjonali għall-Konservazzjoni tat-Tonn Atlantiku) hi organizzazzjoni intergovernattiva li ġiet stabbilita fl-1966 u hi responsabbli għall-immaniġġjar u l-konservazzjoni tat-tonn u speċi oħra li jixbhu t-tonn[1] fl-Oċean Atlantiku u fl-ibħra tal-madwar. Kull sena l-ICCAT tibbaża d-deċiżjonijiet li tieħu dwar miżuri ġodda ta' konservazzjoni u mmaniġġjar

fuq studji xjentifiċi li jiffukaw fuq l-effetti tas-sajd fuq l-abbundanza tal-ħażniet tal-ħut. Dawn id-deċiżjonijiet u miżuri huma mmirati biex imantnu l-ħażniet ta' ħut fil-mira f'livelli li jippermettu rendiment massimu sostenibbli għall-ikel u skopijiet oħra. B'dan il-għan, jitwettqu bosta programmi xjentifiċi ta' riċerka biex itejbu l-għarfien bijoloġiku u jiġbru data dwar speċi ta' ħut partikolari. Programm xjentifiku partikolari tal-ICCAT hu dak tal-*Grand Bluefin Tuna Year Programm* (GBYP), riċerka li tinkludi studji dwar il-maturazzjoni u t-tkabbir, attivitajiet ta' tteggjar biex tiġi investigata l-istorja u l-oriġini tal-ħażna, ir-rata ta' taħlit tal-ħażna u l-istruttura u d-dinamiżmu tal-popolazzjoni.

Sabiex dejjem ikun hemm ħażna ta' kampjuni importanti bijoloġiċi (muskoli, gonads, otoliti, spini, vertebri) għal dawn l-analiżijiet xjentifiċi speċifiċi, l-ICCAT-BGYP tippubblika sejħiet għall-offerti għall-kollezzjoni ta' kampjuni bijoloġiċi fuq bażi regolari. Fl-2020 nedew sejħa għall-offerti li ntrebħet mid-Dipartiment tas-Sajd u l-Akkwakultura biex jiġbru kampjuni bijoloġiċi minn tonn adult (akbar minn 100kg) maqbud matul l-istaġun tas-sajd tal-istess sena fiż-żoni ewlenin ta' riproduzzjoni fil-Mediterran (fin-Nofsinhar tal-Baħar Tirren u fin-Nofsinhar Ċentrali tal-Baħar Mediterran) u sussegwentement imsemmen f'faċilitajiet b'gaġeġ apposta sal-qatla. Uffiċjali tad-Dipartiment ġabru kampjuni bijoloġiċi (otoliti u muskoli) għal studji dwar il-maturazzjoni u l-ġenetika, flimkien ma' data bijometrika (tul, piż u sess). Il-kampjuni kollha ttieħdu fid-Direttorat tal-Akkwakultura f'San Luċjan Marsaxlokk, fejn ġew ippreparati u mmarkati biex jintbagħtu fil-Bank tat-Tessuti tal-ICCAT-GBYP.

Il-kollezzjoni ta' dawn il-kampjuni bijoloġiċi u d-data miksuba mit-twettiq ta' dan il-proġett huma kontribut importanti għall-istudji diversi u varji li għandhom l-għan ewlieni biex itejbu l-għarfien dwar il-bijoloġija u l-ekoloġija ta' din l-ispeċi u l-ġestjoni tagħha. U grazzi għall-proġetti bħal dawn li nistgħu naslu għal studji siewja li huma tant importanti, li jwasslu għat-teħid ta' deċiżjonijiet u tfassil ta' miżuri li jassiguraw il-ħarsien tal-proċessi ekoloġiċi u għaldaqstant il-ġestjoni tagħhom.

---

1 Speċi ta' tonn u ħut ieħor li jixbah lit-tonn: Tonna (*Thunnus thynnus*), Tonna safra (*Thunnus albacares*), Alonga (*Thunnus alalonga*), Tonn obeż (*Thunnus obesus*), Pixxispad (*Xiphias gladius*), Marlin (*Tetrapturus spp.*), Pixxivela (*Istiophorus spp.*), Kavalli (*Scomber scombrus*) u Palamit (*Katsuwonus pelamis*).

Wirja Awdjoviżiva ta' Proġett b'Riċerka Dwar is-Sajjieda tal-Lampara f'Malta

Ftit tal-ġranet ilu ġie inawgurat il-ftuħ ta' wirja awdjoviżiva dwar is-sajd flimkien mas-Societá Dante Alighieri, Comitato di Malta fil-Belt Valletta. Dan il-proġett jinkorpora fih riċerka dwar is-sajjieda tal-lampara f'Malta mill-artist Dr Gilbert Calleja.

Il-Ministru Refalo tkellem dwar l-impenn li d-Dipartiment tas-Sajd u l-Akkwakultura fi ħdan il-Ministeru li minnu hu responsabbli, dejjem lesti li jgħinu sabiex jissaħħaħ id-djalogu bejn is-sajjieda, l-istituzzjonijiet governattivi, l-edukaturi u l-artisti biex b'kollaborazzjoni sħiħa jwasslu l-għarfien tal-ħidma u s-sengħa tas-sajjieda Maltin.

Ir-riċerka u d-dokumentazzjoni hija ppreżentata minn Gilbert Calleja fejn il-wirja hija xhieda sħiħa ta' kemm id-djalogu huwa neċessarju biex jgħin u jipproteġi l-għejxien tas-sajjieda u s-sostenibbiltà tar-riżorsi marittimi fil-Mediterran. L-artist għamel seba' snin jaħdem mill-qrib mal-familja Abela minn Marsaxlokk magħrufa aktar bħala tal-Glawdu li għal erba' ġenerazzjonijiet qalgħu l-għejxien tagħhom mill-baħar. L-artist uża t-taħriġ akkademiku u artistiku tiegħu biex wasal għal dan il-prodott finali.

Bl-użu ta' mezzi awdjoviżivi, teknoloġija moderna u dokumenti miġbura mingħand diversi familji, niseġ rakkont li fih jispikka mhux biss is-sajjied imma wkoll l-irwol tiegħu fin-nisġa soċjokulturali li fuqha huma msejsa l-komunitajiet tax-xtut Maltin, rabtiet storiċi li s-sajjieda Maltin kellhom u li għad għandhom ma' sajjieda fil-Mediterran fosthom l-Isqallin li mingħandhom tgħallmu s-sengħa tas-sajd tal-lampara.

Il-Ministru Refalo jemmen bis-sħiħ li dan huwa l-wirt li jgħaqqadna bħala poplu u li flimkien irridu naffaċċjaw il-ġejjieni bil-għaqal biex inħarsu u ntejbu l-għejxien tas-sajjieda u l-familji tagħhom.

Artiklu għat-Tfal

Kitba ta'
CLAIRE CAUCHI

Kif intom tfal?
Għal din il-ħarġa qed inwasslulkom ftit informazzjoni dwar ir-razza tat-tiġieġ *Maltese Black* u l-Ħmar ta' Malta.

Il-Maltese Black
Ir-razza *Maltese Black* ilha teżisti għal ħafna snin f'pajjiżna, iżda kienet l-aktar popolari fis-snin ħamsin u sittin. Kienet komuni li tinżamm fil-btieħi tad-djar fl-irħula Maltin għall-produzzjoni tal-bajd u tal-laħam. Din it-tiġieġa għandha rix iswed li jservi biex ma tidhirx billejl u b'hekk ma tittikilx minn annimali oħra. Għandha l-għalla tagħha ħamra u widnejha bojod li juru l-kulur tal-bajd tagħha.

Din ir-razza kienet ġiet kważi estinta għaliex min kien irabbi fid-djar ma baqax jagħmel dan hekk kif bdew jinfetħu rziezet kbar tal-produzzjoni tat-tiġieġ għal-laħam u t-tiġieġ tal-bajd. Fl-istess ħin il-mara tad-dar bdiet tippreferi tixtri tiġieġ iktar imlaħħam u allura bdew daħlin razez tat-tiġieġ minn barra. In-numru ta' tiġieġ ta' din ir-razza beda kulma jmur jonqos u llum il-ġurnata nistgħu ngħidu li kważi spiċċa għalkollox.

Il-Ħmar ta' Malta
Il-Ħmar ta' Malta huwa ħmar pjuttost kbir fid-daqs meta tqabblu ma' razez oħra ta' ħmir. Il-pil tiegħu mhux bħal tal-ħmar tas-salib, iżda huwa pil qasir u jleqq. Il-kulur huwa kannella skur jagħti fl-iswed u għandu d-dawra ta' ħalqu bajda.

Illum il-ġurnata ftit li xejn għadna nsibu minnu għaliex b'kollox fadal biss mal-ħamsin wieħed fil-gżejjer Maltin. Fl-imgħoddi dan kien jintuża bħala mezz ta' trasport, għall-produzzjoni tal-laħam, biex jipproduċu l-bgħula (taħlita bejn debba u ħmar) u għall-isport. Il-ħmar, u speċjalment il-bagħal, kien jintuża mill-bidwi biex jaħrat l-għelieqi għaliex sa ftit żmien ilu ma kienx hawn makkinarju biex jagħmel dan ix-xogħol.

Stuffat tal-Qaqoċċ

L-istuffat tal-qaqoċċ isir billi l-ewwel jitqalla' l-basal u l-karrotti. Wara jiġu miżjuda l-qlub tal-qaqoċċ imqattgħin flieli, il-patata, iż-żebbuġ, in-nagħniegħ, il-ħabaq, il-merqtux u ftit kunserva. Dawn l-ingredjenti kollha jiġu mgħarrqa fl-ilma u fi ftit inbid, u jitħallew itektku fuq nar bati sakemm isiru. Wara li jsir jiġi miżjud it-tonn taż-żejt fil-wiċċ.

Kappar fis-Salmura

Ladarba jinqata' l-kappar jiġi maħsul u wara jitħalla ġol-ilma għal tlett ijiem. L-ilma jiġi mibdul darba kuljum sabiex il-kappar jitlaqlu l-imrar. Għall-preparazzjoni tas-salmura titħallat tazza melħ mill-oħxon ma' għaxar tazzi ilma. Il-kappar jitpoġġa ġo fliexken mimlijin bis-salmura u jitħalla fix-xemx għal madwar ġimgħa. Dan isir u jkun tajjeb għal konsum wara xahar.

Qaqoċċ Mimli

Il-qaqoċċ jimtela b'taħlita magħmula minn tursin, tewm u żebbuġ imqatta' żgħir. Jiġi miżjud ukoll xi ftit żebbuġ sħiħ. Dawn jitpoġġew ġo borma flimkien ma' patata żgħira u jiġu mgħarrqa fl-ilma. Fil-wiċċ jiġi miżjud ftit żejt, ħall, bżar u melħ. Dawn jitħallew fuq in-nar sakemm isiru. Il-qaqoċċ mimli jiġi servut flimkien mal-ħobż tal-Malti bil-kunserva u t-tonn taż-żejt.

Varjant: Mat-taħlita tal-mili jiġi miżjud ukoll il-kappar, it-tonn taż-żejt jew l-inċova, u fil-borma tintefa' l-indivja.

Torta tal-Ġbejniet

L-ingredjenti li jintużaw sabiex issir l-għaġina huma dqiq, marġerina, melħ u ilma. Id-dqiq jiġi mgħarbul ġo skutella kbira fejn wara jitħawwad mal-marġerina, mal-melħ u fl-aħħar mal-ilma. Għall-preparazzjoni tal-mili jitgħaffġu l-ġbejniet friski tan-nagħaġ bi xkumatur fi skutella kbira. Wara jiġu miżjuda l-bajd imħabbat, it-tursin u ftit bżar u melħ. Parti mill-għaġina tinfetaħ ġo dixx, jitpoġġa l-mili tal-ġbejniet u wara titpoġġa l-kumplament tal-għaġina fuqu. Il-wiċċ tal-għaġina jiġi midluk bl-isfar tal-bajd u wara jitwaddab ftit ġunġlien. Din tiġi moħmija fil-forn f'temperatura moderata għal madwar ħamsin minuta.

Varjant: Mat-taħlita jista' jiġi miżjud ukoll il-piżelli.

GVERN TA' MALTA
MINISTERU GĦALL-AGRIKOLTURA, IS-SAJD,
L-IKEL U D-DRITTIJIET TAL-ANNIMALI